

Володимир ГАЛИК,

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) galykvol@ukr.net

ЗВ'ЯЗКИ ІВАНА ФРАНКА ІЗ РОСІЙСЬКОЮ АКАДЕМІЄЮ НАУК

У запропонованій статті простежено процес зародження та розвитку відносин Івана Франка із Російською Академією Наук. На основі значного джерельного матеріалу, а особливо малознаних листів від РАН до І. Франка, охарактеризовано напрями співробітництва вченого з установою та визначено чинники, які завадили І. Франку стати академіком згаданої наукової організації.

Ключові слова: І. Франко, Російська Академія Наук, епістолярій, багатогранна діяльність, академік.

Літ. 39.

Volodymyr HALYK,

Ph. D in History, Associate Professor of
World History Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) galykvol@ukr.net

IVAN FRANKO AND RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES RELATIONS

The article traces the origin and development process of Franko relations with the Russian Academy of Sciences. Based on significant source material, especially unknown letters from RAS to Franko, the lines of cooperation with the academic institution were traced and factors that prevented Franko to become a academician of the aforementioned scientific organizations were identified.

Key words: I. Franko, Russian Academy of Sciences, correspondence, multifaceted activity, academician.

Ref. 39.

Владимир ГАЛЫК,

кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории
Дрогобычского государственного педагогического
Университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) galykvol@ukr.net

СВЯЗИ ИВАНА ФРАНКО С РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК

В предлагаемой статье прослеживается процесс становления и развития отношений Ивана Франко с Российской Академией Наук. На основе значительного количества источников, а особенно малоизвестных писем от РАН к И. Франко, прослежены направления сотрудничества ученого с учреждением и определены факторы, которые помешали И. Франко стать академиком упомянутой научной организации.

Ключевые слова: *И. Франко, Российская Академия Наук, епистолярій, многогранная деятельность, академик.*

Лит. 39.

Постановка проблеми. У 2016 р. українська спільнота відзначає дві пам'ятні дати – 160-ти річчя від дня народження і 100-річчя від дня смерті великого українця – Івана Франка. Ця знаменна подія слугує спонукаючим чинником для дослідників-франкознавців, та й зрештою поціновувачів творчості Івана Франка, вкотре звернутися до переосмислення його творчої спадщини, аналізу багатогранної діяльності. В контексті цього, актуальним на наш погляд, є простеження зв'язків вченого із Російською Академією Наук* (РАН), адже відомо, що І. Франко підтримував контакти із цією науковою установою та навіть мав змогу стати її академіком, – проте безуспішно.

Аналіз досліджень. Порушене нами питання фактично не було предметом окремого наукового дослідження, хоча темою Франкових відносин з РАН прямо чи опосередковано торкалися ряд дослідників. Особливо дана проблема порушувалася дослідниками при вивченні відносин Ватрослава Ягича з Іваном Франком, і це не дивно, адже хорватський славіст відкрито виступав проти того, щоб І. Франка було обрано академіком РАН.

З огляду на це, тут варто згадати працю М. Якубця *«Іван Франко і Ватрослав Ягич»*, де характеризуються відносини між вченими на онові двостороннього листування [39]. Тема Франко – Ягич, де також представлено проблему виступів В. Ягича проти обрання І. Франка членком РАН, жваво обговорювалася у діаспорних виданнях, зокрема в *«Записках НТШ»*. Саме на сторінках цього журналу опубліковано низку статей, які торкаються проблеми взаємовідносин між вченими [6; 23]. 6 – 7 червня 1986 р. в Івано-Франківську, під час роботи обласної наукової конференції *«Іван Франко – письменник, мислитель, борець за дружбу між народами»* була виголошена доповідь Й. Дзедзелівського на тему *«Проблематика листів Івана Яковича Франка до Ватрослава Ягича»*, де у своєму виступі дослідник, на основі опрацювання епистолярної спадщини українського і хорватського вчених, зазначив, що загалом збережена епистолярія має діловий характер та містить чимало роздумів і критичних зауважень обох славістів на різні фахові проблеми [14].

Серед праць сучасних українських учених виокремлюємо дослідження Л. Васильєвої, яка намагається продемонструвати перебіг мовних процесів у XIX ст. на теренах сербських, хорватських та українських земель крізь призму лінгвістичних інтересів Івана Франка. Так, в окремому розділі авторка акцентує на впливах Франкового наставника В. Ягича на його славістичні й мовознавчі зацікавлення, поставивши питання про односторонній характер впливів чи взаємозв'язок учених [5, 7-22]. Згаданий аспект, висвітлюється також дослідницею Т. Маньковською в напрямі вивчення проблеми лінгвоукраїністики у науковій спадщині хорватського славіста. У своїй праці *«Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині Ватрослава Ягича»* дослідниця наскрізно аналізує перебіг багаторічних дружніх і конфліктних стосунків В. Ягича з І. Франком [26]. Окремими сюжетами досліджувана проблема представлена у праці Романа та Івана Гораків *«Дисертація»*, де автори проаналізувавши потенціал епистолярних матеріалів обидвох вчених, реконструювали взаємовідносини між ними, торкнувшись і проблеми

* В час Івана Франка установа мала назву Імператорська Академія наук (одночасно вживалася і назва Імператорська Санкт-Петербурзька Академія наук), а з 1917 р. її було переіменовано на Російську Академію Наук (РАН), яка під такою назвою продовжує функціонувати і сьогодні на основі указу президента Російської Федерації від 21 листопада 1991 р. про відтворення її як вищої наукової установи Росії.

непідтримки В. Ягічем І. Франка щодо брання його академіком РАН [11; 12]. Водночас окремі аспекти конфліктних відносин І. Франка з В. Ягічем представлені і в дослідженнях автора доної статті, де в контексті вивчення відносин між вчителем та учнем аналізуються виступи В. Ягіча проти обрання І. Франка академіком РАН [10; 38].

Чи не єдиним спеціальним дослідженням у якому частково розкрито проблему відносин І. Франка з РАН є праця В. Ідзя «Іван Франко і Російська Академія Наук» [17; 18; 19], де автор через призму аналізу листування академіків Ф. Корша, О. Шахматова з академіком В. Ягічем спробував простежити дискусію між ними щодо обрання Івана Франка академіком РАН. Водночас, вище згаданий дослідник торкався цієї проблеми і в своєму дослідженні «Іван Франко на шпальтах часописів українців Росії та Польщі у ХХ столітті» [20].

Таким чином, зважаючи на розлогий спектр уже існуючих напрацювань з окресленої проблеми, ставимо собі за мету максимально повно, залучивши до наукового обігу практично невідомих донедавна листів від Російської Академії Наук до І. Франка*, висвітлити процес становлення і розвитку відносин українського вченого з РАН, охарактеризувати напрями двостороннього співробітництва та визначити фактори, які спричинилися до необрання І. Франка академіком згаданої наукової інституції.

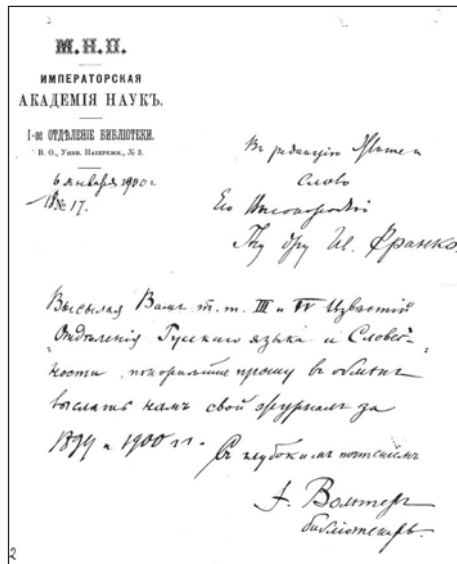
Виклад основного матеріалу. Кінець ХІХ – початок ХХ ст. характеризується пошквалюванням національного руху по всій території України. Вагоме місце в цьому процесі почали посідати створені політичні партії, програмні документи яких ґрунтувалися на докорінних змінах суспільно-політичного життя, ліквідації національного гноблення з боку імперій-поневолювачів, впровадження цивілізованих основ суспільно-політичного та культурно-освітнього життя українського народу. В цей час активізується український літературний процес у Галичині, зокрема у Львові, біля витоків якого звичайно стояв Іван Франко.

Упродовж 1894 – 1897 рр. у Львові І. Франко з О. Франко (гол. ред. І. Франко) видавали літературно-науковий і громадсько-політичний журнал прогресивного напрямку «Житє і слово». Початкова його періодичність була раз на два місяці, а з липня 1896 р. він уже почав виходити щомісяця. Спочатку, у 1894 – 1895 рр., він носив етнографічно-фольклористичне спрямування, а в період 1896 – 1897 рр., засвідчив уже громадсько-політичного звучання. Журнал проектувався не лише як галицький, а й як загальноукраїнський друкований орган. Редакція журналу загалом висловлювала бажання служити «інтересам русько-української літератури і науки, вважаючи інтереси ті тотожними з поступом економічним та інтелектуальним широких мас народу, з розвитком серед них свободної сучасної думки» [2].

В цей час Російська Академія Наук пильно стежила за новинками української літератури, і звичайно не могла оминати такої активності Івана Франка в цьому питанні, адже Франкова наукова та літературна творчість стала уже добре зною поміж літературних українських кіл у Російській імперії. Свідченням цього є те, що 6 січня 1900 р. І. Франко отримує листа від першого відділення бібліотеки РАН за підписом А. Вольтера, у якому говорилося, що бібліотека РАН надсилає вченому третій і четвертий томи «Известия Отделения Русского языка и словесности Императорской Академии наук»,

* Сьогодні є відомими три листи від РАН до І. Франка, оригінали яких зберігаються у фонді Івана Франка відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 3, 5, 7 – 9) і нещодавно були опубліковані К. Крамар у «Науковому віснику Музею Івана Франка у Львові» (див.: Крамар К. Три листи від Російської Академії Наук до Івана Франка / К. Крамар // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Вип. 13. – Львів: Априорі, 2013. – С. 385–388.).

а нагомість просить його надіслати «свой журнал [мова йде про «Жите і слово» – В. Г.] за 1894 и 1900 гг.» [8; 24, 386].

Автограф листа від РАН до Івана Франка (6 січня 1900 р.)

наук з'ясувати питання про «припинення гоніння на українське друковане слово». Відповідно, було утворено спеціальну комісію, на чолі з академіком Ф. Коршом. В свою чергу Ф. Корш з метою продуктивної роботи запропонував ввести у склад цієї комісії окрім дійсного члена РАН з Австрії В. Ягича ще й українського вченого, учня В. Ягича – доктора Івана Франка [18, 25; 20, 10; 21, 350].

Незважаючи на те, що І. Франко мав приязні наукові зносини з В. Ягичем, йому було не легко погодитися із його трактуванням певних українських проблем. Для прикладу, В. Ягич, з одного боку, безперечно підтримував жадання І. Франка та інших українських громадських діячів декретувати монолітність і самобутність української мови, але, з іншого, в жодному разі не хотів чути про незалежну і самостійну Україну [21, 346].

З цього приводу хорватський славіст у листі від 18 лютого 1905 р. застерігав О. Шахматова щоб він був більш ліберальним при обговоренні питання стосовно української мови. Славіст вважав, що простий народ повинен вивчати свою рідну мову, літературу та мистецтво, але в жодному разі не повинен забувати про державні інтереси. В контексті В. Ягич висловив свою неприхильність М. Грушевському та І. Франкові, які в цей час стояли на ниві просвіти й науки і відстоювали незалежність України, проте відмовився їх підтримувати, пояснивши це тим, що слов'яни і так роздроблені, а тому це підриває їхній загальний авторитет [5, 11–12; 19, 282; 21, 346].

Через прямий протест В. Ягича, І. Франка не було включено в склад комісії по вивченню статусу українського народу в Росії. Аналогічно така ж доля спіткала і самого В. Ягича. Та незважаючи на ці обставини, в умовах наростання революційної ат-

Очевидно згадана вище кореспонденція від РАН до І. Франка і започаткувала контакти, а згодом й співпрацю українського вченого з визначними діячами Імперської АН.

Побіжно зазначимо, що в перше п'ятиліття XX ст. значно загострилася внутрішньо-політична обстановка в Росії – перша буржуазна революція – яка змусила імператорську владу вдатися до маневру. 17 жовтня 1905 р. було проголошено імператорський Маніфест за яким передбачалося створення органу народного представництва – Державної думи, гарантувалися мінімальні буржуазні політичні свободи. Наляканий революцією російський імператор Микола II обіцяв дарувати народові «непорушні основи громадянської свободи на началах дійсної недоторканності особи, свободи совісті, слова, зібрань і союзів» [1]. З огляду на це Міністерство освіти клопотало перед Імперською Академію

Галик В. Зв'язки Івана Франка із російською академією наук

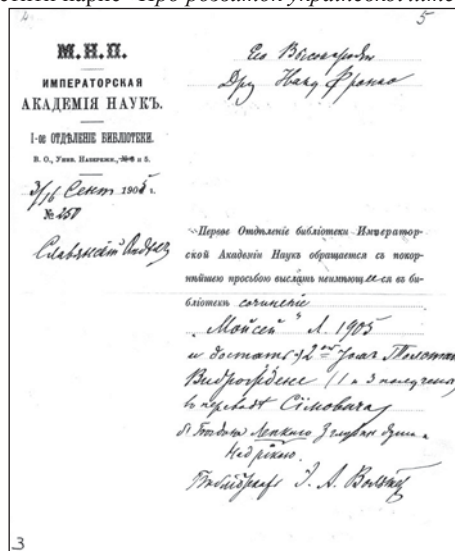
мосфери, імперський уряд зажадав від РАН пришвидшити розробку пом'якшень для українців. З огляду на це, на початку березня 1905 р. комісія напрацювала «Записку по українському питанню в Росії», яку було також надіслано і В. Ягичу для ознайомлення [17, 156; 18, 26; 19, 283].

Своїми враженнями від змісту «Записки...» В. Ягич поділився із О. Шахматовим у листі від 5 березня 1905 р., де наголосив: «... здається, все те, що ви бажаєте дати малоросам, треба дати і полякам» [17, 156; 18, 26; 19, 283]. У черговому листі до О. Шахматова від 9 березня 1905 р. В. Ягич продовжував цікавитися питанням «малоруської мови». Згадуючи І. Франка, він підкреслив, що український вчений, з'ясувавши питання мови, ставить за мету популяризувати створення незалежної України. В цьому плані В. Ягич виступав за повну волю розвитку української мови, її вживання, але болючим для нього було вороже ставлення «модерних малоросів» до російської мови. Його цікавило питання, чому російська мова антипатична для фінського, польського і особливо українського народу і чому ці народи не хочуть вивчати російську мову, а особливо не бажають цього робити українці [19, 283; 21, 347].

В контексті зазначимо, що згадані напрацювання, які були викладені у змісті «Записки по українському питанню в Росії» за сприяння А. Кримського потрапили в Галичину і І. Франко виніс її зміст на обговорення поміж захисників українського суспільства. Про це докладно розповідав Є. Корш О. Шахматову у своєму листі від 7 травня 1905 р. акцентуючи на тому, екземпляр «Записки...» за сприянням І. Франка було перекладено на українську мову і поширено серед українського народу в Галичині. На завершення, Є. Корш висловив певні сумніви стосовно того, що російський уряд прийме до уваги результати роботи комісії [17, 156; 18, 26; 19, 283].

У цей час слов'янський відділ РАН готувала до друку «Енциклопедію Слов'янознавства», де передбачалося умістити нарис «Про розвиток української літературної мови». Редактори енциклопедії хотіли залучити до співпраці І. Франка. Та коли про це дізнався В. Ягич, то у листі до О. Шахматова від 9 квітня 1905 р. категорично виступив проти залучення до цієї справи М. Грушевського й І. Франка. Він переконував О. Шахматова, що ними заволоділо самолюбство, а стосовно української мови, то, за його словами, вони навіть не вміють нею писати [19, 283; 21, 347].

Та незважаючи на те, що В. Ягич наполегливо рекомендував академікам РАН припинити співпрацю з І. Франком, установа продовжувала підтримувати контакти з українським вченим. Так 3/16 вересня 1905 р. І. Франко отримав чергового листа від першого відділення бібліотеки РАН за підписом А. Вольтера, у якому І. Франка просили надіслати примірники видання його поеми «Мойсей». Водночас бібліотекар клопотав, щоб

Автограф листа від РАН до Івана Франка (3/16 вересня 1905 р.)

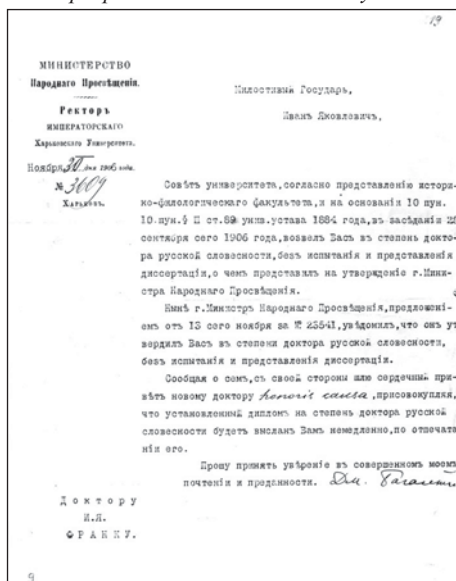
І. Франко одночасно надіслав і другий том перекладеного В. Сімовичем роману Л. Толстого «Відроджене», який побачив світ у 1905 р., та збірок поезій Б. Лепкого «З глибини душі» і «Над рікою», котрі вийшли друком у цьому ж році [9; 24, 386].

20 вересня 1906 р. у житті І. Франка сталася приємна подія – Рада Харківського університету, на основі доповідної записки заслуженого професора М. Ф. Сумцова про наукову діяльність І. Я. Франка, який наголосив, що за кількістю та якістю виданих матеріалів вчений посідає одне з найпочесніших місць у слов'янській науці [31], – одногослосно обрала його почесним доктором російської словесності. Згадана процедура проходила наступним чином: 16 вересня 1906 р. факультет одногослосно підтримав пропозицію обрати І. Франка почесним доктором російської словесності університету, а 19 жовтня 1906 р. ректор Харківського університету Д. І. Багалій інформував попечителя навчального округу про ухвалу Ради університету й просив його затвердити І. Франка почесним доктором російської словесності, про що згодом, 30 листопада 1906 р., повідомив Івана Франка пишучи: «Шановний добродію, Іване Яковичу. Рада університету, згідно з поданням історико-філологічного факультету і на підставі 10 пункту параграфа 3 статті 89 університетського Статуту 1884 р. в ході засідання 28 вересня цього 1906 р. присвоїла Вам ступінь доктора російської словесності без випробування і подання дисертації, про що перед тим клопотала перед паном Міністром Народної Освіти. Сьогодні пан Міністр Народної Освіти своєю резолюцією від 13 листопада за № 23541 повідомив, що він затвердив Вас в ступені доктора російської словесності без випробування і подання дисертації. Повідомляючи про це, зі свого боку шлю сердечне вітання новому доктору honoris causa, та додаю, що призначений Вам диплом ступеня доктора російської словесності буде надісланий зразу ж після його видруку» [3; 29;

33; 34].

З огляду на це, і незважаючи на неприяні позиції щодо І. Франка з боку В. Ягича, у Петербурзі розуміли, що літературно-наукові процеси у Львові очолює все таки І. Франко, і має в цьому плані всеукраїнське визнання. Тому враховуючи цю обставину, середовище РАН вирішує обрати його у 1907 р. своїм академіком.

Звичайно, що проти цього знову категорично виступає В. Ягич. У своєму листі до О. Шахматова від 2 березня 1907 р. він безапеляційно заявляє, що обрання Івана Франка академіком РАН передчасне, а сам він не буде близький РАН. Водночас В. Ягич підтримував вільний розвиток «малоросійської мови», не погоджуючись з «відступом» із Малоросії загальноросійської літературної мови. За його словами, малоросійське юнацтво вважало, що самостійна незалежна Українська держава у них уже в кишені, з чим не міг змиритися, оскільки споді-

Повідомлення ректора Харківського університету Д. Багалія І. Франкові від 30 листопада 1906р. про обрання його почесним доктором університету

Галик В. Зв'язки Івана Франка із російською академією наук

вався, що Російська держава переоблаштується на нові ліберальні засади. На його думку, цьому процесу може зашкодити Іван Франко, а тому РАН повинна на це зважати при прийнятті свого остаточного рішення [19, 283; 21, 347]. Загалом, свою неприязну позицію по відношенню до І. Франка, В. Ягич пояснював тим, що І. Франко дотримується не «тих ідей», які властиві істинним росіянам, і тому не може домагатися подібного патетичного звання в російській академії [5, 12–13; 19, 281–282; 21, 347].

Таким чином, несприйняття В. Ягичем українських державотворчих ідей І. Франка та його постійні категоричні й неприязні виступи проти нього, очевидно й стали основною причиною того, що українського вченого не було обрано академіком РАН. Про це свідчить повідомлення розміщене у журналі «Рідний край» від 15(2) березня 1907 р. У ньому говориться, що після смерті відомого російського вченого, академіка О. М. Веселовського залишилась вільною вакансія у відділі російської мови і словесності РАН. З огляду на це, частина членів відділу, разом із головою О. О. Шахматовим зробила пропозицію щоб запросити на цю посаду у Петербург доктора Івана Франка. Реферат про наукові здобутки І. Франка підготував академік Х. Корш. Під час голосування члени відділу розділилися на дві рівні частини: одна виступала «за», інша «проти» І. Франка. Найбільше виступав проти українського вченого відомий ворог українства О. Соболевський. Тому було ухвалено рішення перенести дану справу на найближче засідання, яке планувалося провести у березні 1907 р., але ні в запланований час, ані пізніше, І. Франка так і було не обрано академіком РАН [15; 28]. Про це також свідчать списки дійсних членів, іноземних членів та членів-кореспондентів РАН від 1724 р., у яких прізвище І. Франка не значиться [13; 16; 35].

Незважаючи на це, голова відділу російської мови і словесності РАН О. Шахматов у важкі часи для І. Франка, намагався підтримати українського вченого. Яскравим доказом цього, є лист-відповідь О. Шахматова М. Сумцову від 25(12) червня 1908 р., який просив російського мовознавця та знаного академіка РАН, організувати І. Франкові фінансову допомогу від академії, оскільки український вчений перебував у важкому матеріальному становищі після лікування в хорватському місті Липик (передовсім відоме як лікувальний бальнеологічний курорт європейського масштабу) де пробув від другої половини березня до першої половини квітня 1908 р. [27, 439–440].

У відповідь на прохання М. Сумцова, автор листа зазначив, що його сильно хвилює важке становище І. Франка та його родини і на даний час він зробити нічого не може, оскільки перебуває у від'їзді. Заспокоюючи М. Сумцова, він наголошує, що на швидку відповідь щодо вирішення цієї справи, розраховувати не варто. Єдиним виходом, на його думку, може бути те, щоб кілька вчених і літераторів подали свої заяви до літературного фонду академічної комісії, і після цього можна було б розраховувати на призначення пенсії родині Франка. Іншого шляху вирішення даної проблеми О. Шахматов не бачив, тим більше не бачив перспектив у зверненні з таким проханням до керівництва наукової установи. Водночас, О. Шахматов застерігав, що становище академічної комісії є надто обмежене, і тому вирішення даного питання може затягнутися аж до осені [37]. Як бачимо, О. Шахматов мав добрі наміри, хотів допомогти І. Франку, проте його становище і можливості в РАН не були настільки впливовими, щоб вирішувати такі питання спонтанно.

В часі хвороби та лікування І. Франка, у його відносинах з РАН перебувало затишся. Відновлення контактів І. Франка з літературними, науковими та громадськими колами РАН на думку В. Ідзя припадає аж на 1912 р. Дослідник стверджує, що поштовхом до цього прислужилася праця П. Струве під назвою «Общественная культура и украин-

сний партикуляризм» [30] у змісті якої автор відмовляв українцям у праві на розвиток їх культури і звинувачував у необґрунтованих вимогах, тобто оголосив війну українській мові, літературі та культурі. З огляду на це академік Ф. Корш в своїй праці «К спору об української культурі» [22] спробував нагадати про внесок українців у явище, як «загальноросійська культура», акцентуючи на здобутках нової української літератури і нової літературної української мови.

У свою чергу, В. Ягич, який ознайомився із змістом цих двох публікацій, повністю підтримав точку зору П. Струве. про що писав у своєму листі до О. Шахматова 24 січня 1912 р. Він наголошував на тому, що йому дивно, що Україна, й обидві столиці Москва та Петербург могли заразитися творчістю галицьких авторитетів – М. Грушевського і І. Франка [20, 11].

У пізнішому листі до О. Шахматова від 4 листопада 1912 р. В. Ягич ще раз акцентував на симпатії Ф. Корша до І. Франка і М. Грушевського, й застерігав, що Ф. Корш як академік РАН у сукупності з ними розпочали в Росії процес роз'єднання нації на українців і росіян. В. Ягич передбачає, що би було як би І. Франка прийняли РАН, адже коли б Ф. Корш з І. Франком та М. Грушевським це робили разом, то українці в Росії почали б діяти більш активно, відкрито, без приховування своїх сепаратистських настроїв. Критикуючи статтю Ф. Корша, В. Ягич наголошує, що український літературний рух на чолі з І. Франком та за підтримкою М. Грушевського загрожує державному устрою Росії і за сприятливих умов роз'єднає українців і росіян, розпалюючи між ними ненависть. За словами В. Ягича, розмежування за національними особливостями українців і росіян призведе до виникнення двох культур, які згодом стануть самостійними, що спричинить виникнення двох народів і двох держав. В цьому плані, на думку В. Ягича, Україна, яка буде продуктивно розвиватися на півдні через сприятливіші кліматичні умови, стане окремою державою, і забуде Росію. Така нова Українська держава відокремиться від Росії та повернеться до багатокультурної та демократичної Європи. Тому, на думку В. Ягича, уже тоді зламати Україну, коли її будуть очолювати досвідчені галичани з віденським світоглядом, як І. Франко буде неможливо, оскільки загальноєвропейський процес демократії принесе їй низку нових антиросійських цінностей, що вже тепер є помітним у науковій та літературній творчості М. Грушевського й І. Франка [12, 22–23; 20, 11–12].

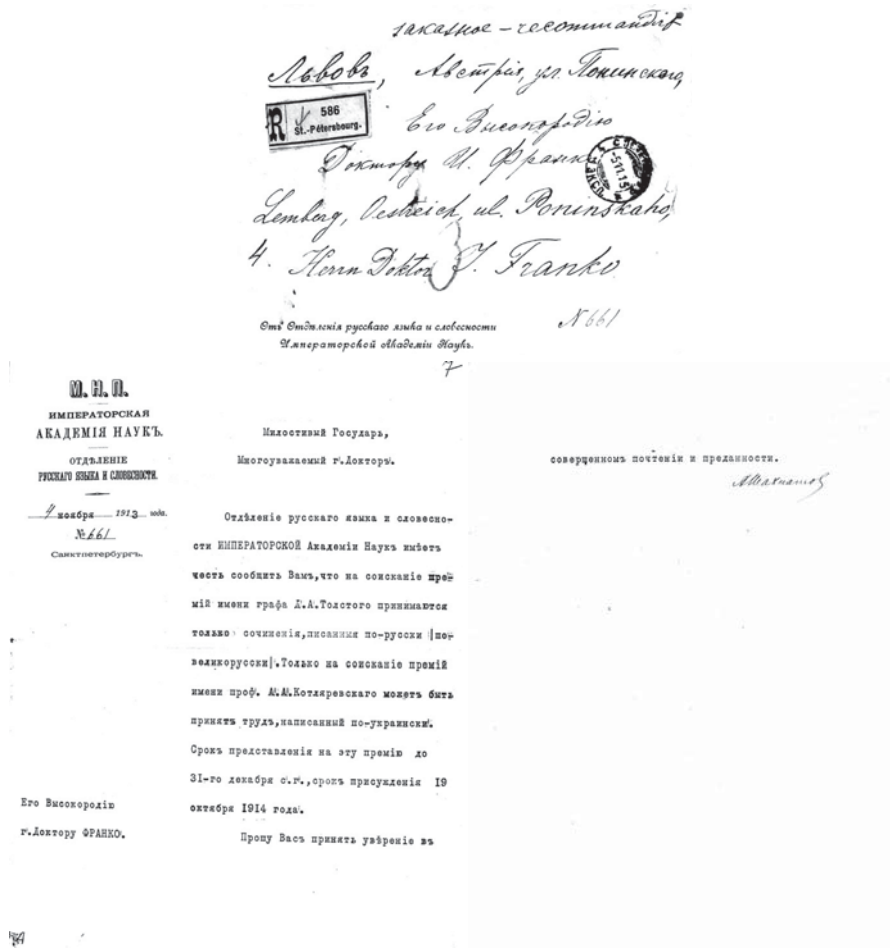
В контексті зазначимо, що таким позиціям стосовно себе та своїх однодумців з боку В. Ягича І. Франко не надавав гострого забарвлення. З цього приводу польський дослідник М. Якубець зазначає, що І. Франку не імпонували ні політичні пристрасті хорватського вченого, ні та легкість постійних змін місць роботи через матеріальні мотиви (Відня – на Одесу, Одеси – на Берлін, Берліна – на Петербург). Але незважаючи на це, І. Франко не міг не усвідомлювати наукової об'єктивності В. Ягича та його справді неоціненного внеску в слов'янознавство. Як убачає польський дослідник, ці фактори були для І. Франка повсякчас вагомішими, ніж політичні вподобання В. Ягича [39, 69].

Хочемо звернути увагу на те, що неприязне ставлення В. Ягича до Франкової діяльності в напрямку українського державотворення, яке чітко представлене в його листуванні з О. Шахматовим, особливо не вплинуло на зміну позиції О. Шахматова стосовно особистого ставлення до І. Франка. Про це довідуємося із ще одного листа від РАН до українського вченого за підписом самого О. Шахматова. Епістолярій датується 4 листопада 1913 р. і стосується питання присудження РАН І. Франку премії імені професора О. Котляревського. Автор листа повідомляв І. Франка, що відділ російської мови і словесності Імператорської Академії Наук на отримання премії імені графа Д. Толсто-

Галик В. Зв'язки Івана Франка із російською академією наук

го приймає тільки праці, які написані виключно «по-русски (по-великорусски)», а тому Франкова праця [«Студії над українськими народними піснями» – В. Г.] може претендувати на премію імені професора О. Котляревського, оскільки на її отримання приймаються україномовні роботи. Завершуючи листа, О. Шахматов повідомляє вченого, що приймання наукових праць на цю премію триватиме до 31 грудня 1913 р., а її присудження відбудуватиметься 19 жовтня 1914 р. [24, 387; 37].

Написання цього листа до І. Франка, припало саме на 1913 р. – рік, коли у Львові вийшла друком окремою книгою монографія українського вченого «Студії над українськими народними піснями» [32]. Саме до неї у повному складі ввійшли всі тематично самостійні групи статей про народні історичні пісні, які дослідник збирав, записував, вивчав та публікував протягом значного часу. Водночас, у згадану вище працю І. Франка, ввійшли також і всі інші пояснення, які він прибирав упродовж тривалої науково-

Автограф листа від РАН до Івана Франка
(4 листопада 1913 р.)

пошукової роботи. Таким чином Франкове видання 1913 р. стало повним укомплектованим виданням наукових праць про історичний ліро-епос українців, яке увібрало в себе все, що вчений перед тим друкував на сторінках різних періодичних збірників.

Саме цю монографію про народні пісні Іван Франко представив відділові російської мови і словесності РАН, про що йшла мова у листі О. Шахматова до І. Франка від 4 листопада 1913 р., на здобуття премії імені професора О. Котляревського [7, 184]. Зазначимо, що згадана праця українського дослідника отримала високу оцінку російських вчених, дійсних членів РАН., і з огляду на це, у січні 1917 р. І. Франку все ж таки була присуджена вище окреслена премія в розмірі 500 рублів (гроші мали бити перераховані спадкоємцям І. Франка), проте на жаль – посмертно. Доказом цього слугує лист відділення руської мови і словесності РАН до правління Академії наук про присудження премії імені О. Котляревського І. Франкові за працю «*Студії над українськими народними піснями*» [25].

Висновки. Зв'язки Івана Франка з РАН, очевидно, були започатковані на початку 1900 р. і тривали фактично, до самої смерті, що підтверджує листування як від РАН до І. Франка так і листування між академіками згаданої установи. Аналіз епістолярних матеріалів дає змогу стверджувати, що Франкові відносини з літературними, науковими та громадськими колами Імперської АН були приязні. Основними напрямками двостороннього співробітництва став обмін літературою, різного роду консультування тощо. Академіки РАН Ф. Корш та О. Шахматов високо цінували науково-літературну творчість І. Франка, вважали його кваліфікованим спеціалістом в галузі славистики через що, пропонували посаду академіка в установі. Проте, через часті беззаперечні виступи В. Ягича проти І. Франка, а згодом і жорстка критика на Франкову державотворчу діяльність з боку відомого ворога українства О. Соболевського стали чи не першопричиною не обрання українського вченого академіком Імперської АН. Та незважаючи на це, І. Франко не розірвав контакти із РАН. У 1913 р. він представив свою працю «*Студії над українськими народними піснями*» відділові російської мови і словесності РАН, на здобуття премії імені професора О. Котляревського, яка була присуджена вченому, на жаль, аж у 1917 р., коли вже І. Франка не було в живих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев А. Манифест 17 октября 1905 года и политическое движение, его вызвавшее / А. Алексеев – М. : Книга по Требованию, 2012. – 26 с.
2. Баб'як П. «Житє і слово», журнал, Львів. 1894 – 1897 : систематичний покажчик змісту / П. Баб'як. – Львів : ЛДНБ АН УРСР ім. В. Стефаника, 1968. – 83 с.
3. Багалій Д. Повідомлення ректора Харківського університету І. Франкові від 30 листопада 1906 р. про обрання його почесним доктором університету / Д. Багалій // І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 19.
4. Бакіров В. Куделко С. Іван Франко і Харківський університет / В. Бакіров, С. Куделко // Іван Франко: дух, наука, думка, воля : Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р.). – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. – Т. 2. – С. 460–464.
5. Васильєва Л. Південнослов'янська проблематика в мовознавчих зацікавленнях Івана Франка / Л. Васильєва / Наук. ред. Б. Якимович. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 72 с.
6. Вацик М. Листування Івана Франка з Ватрославом Ягічем / М. Вацик // Записки НТШ. / Доповіді ювілейного наукового конгресу для відзначення сторіччя НТШ. – Нью Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1976. – С. 48–54.

Галик В. Зв'язки Івана Франка із російською академією наук

7. Возняк М. Матеріали до життєпису Франка (З додатком двох недрукованих його автобіографій) / І. Франко // За сто літ. Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття / [під редакцією голови [Історичної] секції [ВУАН] акад. Михайла Грушевського]. – К., 1927. – Кн. 1. – С. 166–186.
8. Вольтеръ А. Императорская Академия наукъ. (Лист до Івана Франка від 6 січня 1900 р.) / А. Вольтеръ // Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Далі – І. Л.). – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 2.
9. Вольтеръ А. Императорская Академия наукъ. (Лист до Івана Франка від 3/16 вересня 1905 р.) / А. Вольтеръ // І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 3.
10. Галик В. М. Хорватія у житті та творчій спадщині Івана Франка / В. М. Галик. – Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – 258 с.
11. Горак Р., Горак І. Дисертація / Р. Горак, І. Горак // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів : Каменяр, 2007. – Вип. 7. – С. 77–138.
12. Горак Р., Горак І. Дисертація / Р. Горак, І. Горак // Українське літературознавство. Збірник наукових праць. – Львів, 2008. – Вип. 70. – С. 3–34.
13. Действительные члены Российской академии наук с 1724 года // Российская Академия Наук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ras.ru/members/personalstaff1724/fullmembers.aspx?ml=21>.
14. Дзєндзелівський Й. Проблематика листів Івана Яковича Франка до Ватрослава Ягича / Й. Дзєндзелівський // Іван Франко – письменник, мислитель, борець за дружбу між народами : [тези доп. обл. наук. конф., присвяч. 130-річчю від. дня народж. Великого Каменяря]. – Івано-Франківськ, 1986. – С. 107–108.
15. Д-р Ів. Франко й Російська Академія наук // Рідний край. – Полтава, 1907. – № 10. – (15(2) березня). – С. 11.
16. Иностранные члены Российской академии наук с 1724 года // Российская Академия Наук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ras.ru/members/personalstaff1724/foreignmembers.aspx?afmem=21>.
17. Ідзьо В. Іван Франко і Російська академія наук / В. Ідзьо // Дзвін. – 2001. – № 8. – С. 155–157.
18. Ідзьо В. Іван Франко і Російська Академія Наук / В. Ідзьо // Науковий Вісник Українського Університету. – М., 2001. – Т. I. – С. 25–28.
19. Ідзьо В. Іван Франко і Російська Академія Наук / В. Ідзьо // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів : Каменяр, 2001. – Вип. 2. – С. 281–286.
20. Ідзьо В. Іван Франко на шпальтах часописів українців Росії та Польщі у XX столітті. Видання II, 2015 р. / В. Ідзьо. – Івано-Франківськ : Видавництво ПП «Сімик», 2015. – 32 с.
21. Кораблѣв В. Памяти академика И. В. Ягича / В. Кораблѣв // Труды Института славяноведения Академии Наук СССР. – М., 1934. – Т. 2. – С. 311–353.
22. Корш Ф. К спору об украинской культуре / Ф. Корш // Украинская жизнь. – 1912. – № 2. – С. 32–47.
23. Кравченко О. Особисті зв'язки Івана Франка з чужинцями / О. Кравченко // Записки НТШ. / Збірник доповідей для відзначення 110-річчя народин і 50-річчя смерті Івана Франка. Ч. II. – Нью-Йорк; Париж; Торонто 1968. – Т. CLXXXIV. – С. 89–102.
24. Крамар К. Три листи від Російської Академії Наук до Івана Франка / К. Крамар // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Вип. 13. – Львів : Априорі, 2013. – С. 385–388.
25. Лист відділення руської мови і словесності Російської Академії наук до правління Академії наук про присудження премії ім. О. Котляревського І. Франкові за працю «Студії над українськими народними піснями» // Іван Франко. Документи і матеріали 1856 – 1965. – К.: Видавництво «Наукова думка», 1966. – С. 331.
26. Маньковська Т. Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині Ватрослава Ягича / Т. Маньковська. – Тернопіль, 2007. – 228 с.
27. Мочульський М. З останніх десятиліть життя Івана Франка (1896 – 1916) / М. Мочульський // Спогади про Івана Франка / [Упор М. Гнатюк]. – Львів : Каменяр, 1997. – С. 364–393.

28. Повідомлення про балотування І. Франка в академіки Академії наук у Петербурзі // Іван Франко. Документи і матеріали 1856 – 1965. – К. : Видавництво «Наукова думка», 1966. – С. 261–262.
29. Почесні члени Харківського університету. Біографічний довідник. – Х. : Тимченко, 2008. – 312 с.
30. Струве П. Общерусская культура и украинский партикуляризм. Ответ Украинцу / П. Струве // Русская мысль. – М., 1912. – Год тридцать третий. – Кн. III. – С. 65–86.
31. Сумцов М. Доповідна записка історико-філософському факультетові Харківського університету про літературну і наукову діяльність І. Франка / М. Сумцов // Іван Франко. Документи і матеріали 1856 – 1965. – К. : Видавництво «Наукова думка», 1966. – С. 255–258.
32. Франко І. Студії над українськими народними піснями / І. Франко. – Львів, 1913. – 532 с.
33. Чала А. Іван Франко – доктор російської словесності Харківського університету / А. Чала. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// forum.maidan.org.ua/T-Іван-Франко-доктор-російської-словесності-Харківського-університету](http://forum.maidan.org.ua/T-Іван-Франко-доктор-російської-словесності-Харківського-університету).
34. Чала А. Почесний доктор Іван Франко / А. Чала // Газета «Харківський університет». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www-gazeta.univer.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=855&Itemid=877.
35. Члены-корреспонденты Российской академии наук с 1724 года // Российская Академия Наук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ras.ru/members/personalstaff1724/correspondentmembers.aspx>.
36. Шахматов О. Императорская Академия наукъ. (Лист до Івана Франка від 4 листопада 1913 р.) / О. Шахматов // І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 7–10.
37. Шахматов О. Лист до М. Сумцова від 25(12) червня 1908 р. / О. Шахматов // Іван Франко. Документи і матеріали 1856 – 1965. – К. : Видавництво «Наукова думка», 1966. – С. 269.
38. Galyk V. M. Ivan Franko i hrvatska kulturna baština / V. M. Galyk. – Zagreb : Hrvatsko-ukrajinsko društvo, 2012. – 153 s.
39. Jakóbiec M. Iwan Franko i Vatroslav Jagic / M. Jakóbiec // Slavia Orientalis. – Warszawa, 1959. – R. VIII. – Nr 2–3. – S. 67–90.

REFERENCES

1. Alekseev A. Manyfest 17 oktjabria 1905 hoda y polytycheskoe dvyzhenye, eho vyzvavshee / A. Alekseev – M. : Knyha po Trebovaniyu, 2012. – 26 s.
2. Babiak P. «Zhytie i slovo», zhurnal, Lviv. 1894 – 1897 : systematychnyi pokazhchyk zmistu / P. Babiak. – Lviv : LDNB AN URSR im. V. Stefanyka, 1968. – 83 s.
3. Bahalii D. Povidomlennia rektora Kharkivskoho universytetu I. Frankovi vid 30 lystopada 1906 r. pro obrannia yoho pochesnym doktorom universytetu / D. Bahalii // І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 19.
4. Bakirov V. Kudelko S. Ivan Franko i Kharkivskiy universytet / V. Bakirov, S. Kudelko // Ivan Franko: dukh, nauka, dumka, volia : Materialy Mizhnarodnoho naukovooho konhresu, prysviachenoho 150-richchiu vid dnia narodzhennia Ivana Franka (Lviv, 27 veresnia – 1 zhovtnia 2006 r.). – Lviv : Vydavnychiy tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana franka, 2010. – T. 2. – S. 460–464.
5. Vasylieva L. Pivdenoslovianska problematyka v movoznavchykh zatsikavlenniakh Ivana Franka / L. Vasylieva / Nauk. red. B. Yakymovych. – Lviv : Vyd. tsentr LNU im. Ivana Franka, 2006. – 72 s.
6. Vatsyk M. Lystuvannia Ivana Franka z Vatroslavom Yahichem / M. Vatsyk // Zapysky NTSh. / Dopovidi yuvileinoho naukovooho konhresu dlia vidznachennia storichchia NTSh. – Niu York – Paryzh – Sydnei – Toronto, 1976. – S. 48–54.
7. Vozniak M. Materialy do zhyttiepysu Franka (Z dodatkom dvokh nedrukovanykh yoho avtobiohrafii) / I. Franko // Za sto lit. Materialy z hromadskoho y literaturnoho zhyttia Ukrainy KhIKh i pochatkiv KhKh stolittia / [pid redaktsieiu holovy [Istorychnoi] sektiі [VUAN] akad. Mykhaila Hrushevskoho]. – K., 1927. – Kн. 1. – S. 166–186.
8. Вольтеръ А. Умператорскаіа Академія наукъ. (Лyst do Ivana Franka vid 6 sichnia 1900 r.) / A. Вольтеръ // Viddil rukopysnykh fondiv ta tekstolohii Instytutu literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy (Dali – І. Л.). – Ф. 3. – Спр. 1638. – С. 2.

Галик В. Зв'язки Івана Франка із російською академією наук

9. Вольтеръ А. Умператорскаіа Академія наукъ. (Lyst do Ivana Franka vid 3/16 veresnia 1905 r.) / A. Vol'terъ // I. L. – F. 3. – Spr. 1638. – S. 3.
10. Halyk V. M. Khorvatiia u zhytti ta tvorchii spadshchyni Ivana Franka / V. M. Halyk. – Drohobych : RVV DDPU imeni Ivana Franka, 2012. – 258 s.
11. Horak R., Horak I. Dysertatsiia / R. Horak, I. Horak // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv : Kameniar, 2007. – Vyp. 7. – S. 77–138.
12. Horak R., Horak I. Dysertatsiia / R. Horak, I. Horak // Ukrainske literaturoznavstvo. Zbirnyk naukovykh prats. – Lviv, 2008. – Vyp. 70. – S. 3–34.
13. Deistvityelnye chleny Rosyyskoi akademyy nauk s 1724 hoda // Rosyyskaia Akademyia Nauk. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ras.ru/members/personalstaff1724/fullmembers.aspx?ml=21>.
14. Dzendzelivskiy Y. Problematyka lystiv Ivana Yakovycha Franka do Vatroslava Yahycha / Y. Dzendzelivskiy // Ivan Franko – pysmennyk, myslytel, borets za druzhbu mizh narodamy : [tezy dop. obl. nauk. konf., prysviach. 130-richchiu vid. dnia narodzh. Velykoho Kameniar]. – Ivano-Frankivsk, 1986. – S. 107–108.
15. D-r Iv. Franko y Rosiiska Akademiia nauk // Ridnyi kraj. – Poltava, 1907. – № 10. – (15(2) bereznia). – S. 11.
16. Ynostrannye chleny Rosyyskoi akademyy nauk s 1724 hoda // Rosyyskaia Akademyia Nauk. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ras.ru/members/personalstaff1724/foreignmembers.aspx?afmem=21>.
17. Idzo V. Ivan Franko i Rosiiska akademii nauk / V. Idzo // Dzvin. – 2001. – № 8. – S. 155–157.
18. Idzo V. Ivan Franko i Rosiiska Akademiia Nauk / V. Idzo // Naukovyi Visnyk Ukrainiskoho Universytetu. – M., 2001. – T. I. – S. 25–28.
19. Idzo V. Ivan Franko i Rosiiska Akademiia Nauk / V. Idzo // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv : Kameniar, 2001. – Vyp. 2. – S. 281–286.
20. Idzo V. Ivan Franko na shpaltakh chasopysiv ukrainsiv Rosii ta Polshchi u KhKh stolitti. Vydannia II, 2015 r. / V. Idzo. – Ivano-Frankivsk : Vydavnytstvo PP «Simyk», 2015. – 32 s.
21. Korablëv V. Pamiaty akademyka Y. V. Yahycha / V. Korablëv // Trudy Ynstytuta slavianovedeniya Akademyy Nauk SSSR. – M., 1934. – T. 2. – S. 311–353.
22. Korsh F. K sporu ob ukraynskoi kulture / F. Korsh // Ukraynskaia zhyzn. – 1912. – № 2. – S. 32–47.
23. Kravcheniuk O. Osobysti zviazky Ivana Franka z chuzhyntsiamy / O. Kravcheniuk // Zapysky NTSh. / Zbirnyk dopovidei dlia vidznachenniia 110-richchia narodyn i 50-richchia smerty Ivana Franka. Ch. II. – Niu-York; Paryzh; Toronto 1968. – T. CLXXXIV. – S. 89–102.
24. Kramar K. Try lysty vid Rosiiskoi Akademii Nauk do Ivana Franka / K. Kramar // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Vyp. 13. – Lviv : Apriori, 2013. – S. 385–388.
25. Lyst viddilenniia ruskoï moyi i slovesnosti Rosiiskoi Akademii nauk do pravlinnia Akademii nauk pro prysudzhenniia premii im. O. Kotliarevskoho I. Frankovi za pratsiu «Studii nad ukrainskymy narodnymy pisniamy» // Ivan Franko. Dokumenty i materialy 1856–1965. – K. : Vydavnytstvo «Naukova dumka», 1966. – S. 331.
26. Mankovska T. Problemy lnhvoukrainistyky v naukovii spadshchyni Vatroslava Yahycha / T. Mankovska. – Ternopil, 2007. – 228 s.
27. Mochulskiy M. Z ostannikh desiatylyt zhyttia Ivana Franka (1896 – 1916) / M. Mochulskiy // Spohady pro Ivana Franka / [upor. Hnatiuk M.]. – Lviv : Kameniar, 1997. – S. 364–393.
28. Povidomlenniia pro balotuvanniia I. Franka v akademiky Akademii nauk u Peterburzi // Ivan Franko. Dokumenty i materialy 1856–1965. – K. : Vydavnytstvo «Naukova dumka», 1966. – S. 261–262.
29. Pochesni chleny Kharkivskoho universytetu. Biohrafichnyi dovidnyk. – Kh. : Tymchenko, 2008. – 312 s.
30. Struve P. Obshcherusskaia kultura y ukraynskiy partykuliaryzm. Otvet Ukraintsu / P. Struve // Russkaia mysl. – M., 1912. – Hod trydtsat tretyi. – Kn. III. – S. 65–86.
31. Sumtsov M. Dopovidna zapyska istoryko-filosofskomu fakultetovi Kharkivskoho universytetu pro literaturnu i naukovu diialnist I. Franka / M. Sumtsov // Ivan Franko. Dokumenty i materialy 1856–1965. – K. : Vydavnytstvo «Naukova dumka», 1966. – S. 255–258.

32. Franko I. Studii nad ukrainskymy narodnymy pisniamy / I. Franko. – Lviv, 1913. – 532 s.
33. Chala A. Ivan Franko – doktor rosiiskoi slovesnosti Kharkivskoho universytetu / A. Chala. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http:// forum.maidan.org.ua/T-Ivan-Franko-doktor-rosiiskoi-slovesnosti Kharkivskoho universytetu](http://forum.maidan.org.ua/T-Ivan-Franko-doktor-rosiiskoi-slovesnosti-Kharkivskoho-universytetu).
34. Chala A. Pochesnyi doktor Ivan Franko / A. Chala // Hazeta «Kharkivskiy universytet». – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www-gazeta.univer.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=855&Itemid=877.
35. Chleny-korrespondenty Rosyiskoi akademyy nauk s 1724 hoda// Rosyiskaia Akademyia Nauk. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ras.ru/members/ personalstaff1724/correspondentmembers.aspx>.
36. Shakhmatov O. Ymperatorskaia Akademyia naukъ. (Lyst do Ivana Franka vid 4 lystopada 1913 r.) / O. Shakhmatov // I. L. – F. 3. – Spr. 1638. – S. 7–10.
37. Shakhmatov O. Lyst do M. Sumtsova vid 25(12) chervnia 1908 r. / O. Shakhmatov // Ivan Franko. Dokumenty i materialy 1856 – 1965. – K. : Vydavnytstvo «Naukova dumka», 1966. – S. 269.
38. Galyk V. M. Ivan Franko i hrvatska kulturna baština / V. M. Galyk. – Zagreb: Hrvatsko-ukrajinsko druztvo, 2012. – 153 s.
39. Jakóbiec M. Iwan Franko i Vatroslav Jagic / M. Jakóbiec // Slavia Orientalis. – Warszawa, 1959. – R. VIII. – Nr 2–3. – S. 67–90.

Статтю подано до редакції 20.02.2016 р.